

MAYDAYCO jautājumi FKTK un tās vadītājam:

FKTK kā autonoma valsts iestāde Latvijas finanšu sektora uzraudzībai darbojas kopš 2001. gada 1. jūlija. FKTK vadītāju (un tā vietnieku) amatā ieceļ Saeima pēc Latvijas Bankas prezidenta un Finanšu ministra ieteikuma. Kopš 2016. gada 11. februāra FKTK priekšsēdētājs ir Pēters Putniņš.

FKTK veidota, apvienojot Latvijas Bankas Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldi, Apdrošināšanas uzraudzības inspekciju, Vērtspapīru tirgus komisiju un Noguldījumu garantiju fonda pārvaldi. FKTK tiek pilnībā finansēta no tirgus dalībnieku maksājumiem. Šobrīd FKTK 165 darbinieki regulē un uzrauga vairāk nekā 330 tirgus dalībniekus – bankas, krājaizdevu sabiedrības, apdrošināšanas sabiedrības, maksājumu iestādes, e-naudas iestādes, ieguldījumu pārvaldes sabiedrības un ieguldījumu fondus, starpniekpakalpojumu sniedzējus, arī privātos pensiju fondus, fondu biržu *Nasdaq Riga*, depozitāriju, finanšu instrumentu tirgu. FKTK darbu vada tās padome, kas sastāv no pieciem padomes locekļiem – FKTK priekšsēdētāja, viņa vietnieka un trim padomes locekļiem, kuri vienlaikus ir arī FKTK trīs departamentu direktori. Kopš 2016. gada aprīļa FKTK ir vēl ceturtais departaments – Atbilstības kontroles departaments, kas veic uzraudzības darbības saistībā ar t.s. noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, izstrādā normatīvos aktus un nodrošina nacionālo un starptautisko sankciju prasību ievērošanu.

Šāda valstiska finanšu sektora uzraudzība nepieciešama finanšu sistēmas stabilitātes uzturēšanai (novērst krīzes situācijas un nepieļaut noguldītāju/ieguldītāju zaudējumu rašanos), naudas līdzekļu plūsmu kontrolei, nodrošinot Latvijas finanšu sektora darbību atbilstoši augstākajiem standartiem, kā arī Latvijas finanšu sektora konkurētspējas un attīstības veicināšanai. Tāpat FKTK redzeslokā ir sektora klientu interešu aizsardzība, informēšana par būtiskiem nozares jautājumiem un sabiedrības finanšu pratības līmeņa veicināšana.

Kopš 2014. gada 4. novembra eirozonas finanšu sektora galvenais uzraugs ir ECB kopā ar nacionālajām uzraudzības iestādēm. Tiešajā ECB uzraudzībā, kuru nodrošina t.s. Vienotais uzraudzības mehānisms ir 3 Latvijas komercbankas – AB LV, SEB un *Swedbank*.

(Šī pirmā atbilde ir vispārīga informācija, nevis FKTK vadītāja viedoklis – I. Upleja)

1.

Protams, savas valsts finanšu sektora uzraugu vajadzētu zināt ikvienam, vismaz tādēļ, lai vienmēr pārbaudītu vai pakalpojumu sniedzējs, kuru izvēlamies, ir saņēmis FKTK izsniegtu licenci vai atļauju savai darbībai šeit. Tajā pašā laikā, kā norāda FKTK vadītājs Pēters Putniņš: "Valstī ir izveidota īpaša iestāde – FKTK, kuras pienākums ir diskrētā un noslēgtā veidā rūpēties par kārtību finanšu sektorā, un tas arī tiek nodrošināts, jo kopumā finanšu tirgū, arī banku sektorā mums valda kārtība un stabilitāte."

FKTK katru gadu sadarbībā ar SKDS mēra iedzīvotāju attieksmi, un ir patīkami redzēt, ka, lai gan iedzīvotāju skaits, kas precīzi pārzina uzraudzības institūcijas

darbu, nav liels, taču to, kas zina mūs un mūsu darbu, uzticība FKTK veikumam pakāpeniski pieaug (47% -2014, 54% - 2015).

2.

Domāju, ka pietiekami skaidrojam katru gadījumu, ņemot vērā tā konkrētās iezīmes, to darām dažādās auditorijās un ar dažādiem komunikācijas instrumentiem. Mums dažkārt jautā, kurš būs nākamais "grēkāzis"? Tā nebūs pareizā pieeja šiem jautājumiem. FKTK nav ne tāda mērķa, ne uzdevuma ik pa laikam atņemt licenci bankai vai citam tirgus dalībniekam. Ja ir situācija, ka banka slikti vadījusi savas finanses vai ir iesaistīta krāpniecībā vai t.s. naudas "atmazgāšanas" skandālos – mūsu primārais uzdevums ir nevis to par katru cenu glābt, bet meklēt tādus risinājumus, lai būtu pēc iespējas mazāki zaudējumi sabiedrībai un kaitējums valsts reputācijai. Finanšu sektora uzraudzības mērķis ir, lai Latvijā būtu veselīgs, caurspīdīgs un mūsu sabiedrotajiem saprotams banku sektors. Arī lai būtu skaidri šī biznesa nākotnes plāni un stratēģijas to sasniegšanai. Šobrīd notiek fundamentālas pārmaiņas banku darbībā, un secinājumi, kas ir jāizdara no pērnā gada pieredzes: pārmaiņas, kas notiek banku biznesā, īpaši ņemot vērā transakcijas, te nav runas par regulējošo prasību izpildi, tās ir tektoniskās izmaiņas finanšu sektorā. Ņemot vērā, kas notiek pasaulē nelegāli iegūtas naudas t.s. "atmazgāšanas" un arī terorisma finansēšanas novēršanas jomā, tolerances līmeņi ir krietni mazinājušies. Tas jāapzinās, ka nekad – ne sodu, ne tolerances režīmā – neatgriezīsimies 2000. gadu sākumā. Tirgus dalībnieki, kas ilgstoši ignorē regulējošo iestāžu rīkojumus, tiek organizētā veidā izolēti no tirgus. Tā tas notiek un notiks arī turpmāk.

3.

Tas ir jautājums par tirgus konjunktūru, nevis uzskatiem. Acīmredzami, ka Latvijas ekonomika pamazām kļūst par mazu tik lielam banku skaitam ar diezgan līdzīgiem biznesa modeļiem. Par pārmaiņām līdzšinējos darbības scenārijos, lai pelnītu, ir jādomā visiem tirgus dalībniekiem ne tikai bankām. Aktīvu ziņā nozīmīgākais segments, protams, ir komercbankas. Jau esam prasījuši aktualizēt līdzšinējās darbības stratēģijas un pārdomāt biznesa modeļus atbilstoši jaunajiem apstākļiem. Tas attiecas gan uz ārvalstu klientus apkalpojošo sektoru, kuram samazinās klientu bāze, gan uz bankām ar iekšzemes fokusu. Ekonomiskā izaugsme valstī ir vidēja, konkurence pakalpojumu jomā pieaug, turklāt administratīvo izdevumu samazināšanas iespēja patlaban izsmelta, lai nodrošinātu gribēto (ierasto) peļņas līmeni. Analizējot pērnā gada banku peļņas līmeni, redzējām, ja nebūtu vienreizējā akciju pārdošanas darījuma (*VISA Europe* lēmums par savu akciju atpirkšanu) efekta, tad pret iepriekšējo periodu banku sektorā būtu vērojams kopējās peļņas zīmīgs kritums gandrīz par 20%. Šo peļņas sarukumu bankas ir centušās dažādi kompensēt, taču te tikai ar taktiskiem īstermiņa risinājumiem nebūs pietiekami. Protams, ienākumi joprojām būs, un šis segments pelnītspēju kopumā saglabās, taču transformācijas process no klasiskajiem pakalpojumu modeļiem uz jaunām formām ir sācies, un tas ir nopietnu pārmaiņu posms, kuram rūpīgi sekosim arī mēs, mudinot mainīties līdzī laimam. Izmaksu optimizācijas tendence būs aktuāla arī turpmāk, t.sk. veicinot kādu banku apvienošanās. Manuprāt, tas ir galvenais cēlonis iespējamai banku skaita maiņai. Tikai tā ir nevis finanšu sektora, bet visas Latvijas ekonomikas kopēja problēma.

4.

Savā būtībā visi naudas darījumi ir augsta riska business, un t.s. naudas "atmazgāšanas" risks ir jebkurā bankā. Atskaites punkts uzraudzības pieejai ir nevis īpašnieku izcelsme, bet bankas biznesa modelis un tās klientu riska profils. Nenoliedzami, ārvalstu klientus (īpaši no NVS valstīm nākušu) apkalpojošajām bankām šis risks ir vairākkārt lielāks. Turklāt daudzi no tiem ir ar lielāku vai mazāku laika nobīdi, un var nākt gaismā, piemēram, mainoties politiskai varai vai citu apstākļu ietekmē, kad atklājas, ka agrāk notikušais darījums bijusi kukuļošana vai naudas atmazgāšana, vai par to nav maksāti nodokļi. Ārvalstu klienti, kas izmanto Latvijas komercbankas, pamatā ir saistīti ar biznesa aktivitātēm Krievijā, Ukrainā, Baltkrievijā un Centrālajā Āzijā. Saimnieciskie apstākļi (konflikti, zemas naftas cenas u.c.) šajās valstīs pašlaik nav labvēlīgi, tāpēc šo noguldījumu apmērs krītas. Taču mūsu risks ir vēl citur – valsts garantiju attiecināšana arī uz ārvalstu klientu noguldījumiem (100 000 eiro apjomā). Teorētiski, gadījumā, ja kāda no bankām, kas pamatā apkalpo ārvalstu klientus, nebūtu glābjama, tad mūsu valsts Noguldījumu garantiju fondam (NGF) būs jāsedz zaudējumus arī šiem Latvijas banku ārvalstu klientiem. Ja maksātspējas apstākļi būs relatīvi lielai bankai, tad atkal tikai teorētiski, bet ir iespējami fiskālie riski, ka būtu jāpiedalās Valsts kasei. Tieši tāpēc FKTK raugās, lai šādu risku iespējas nepieļautu vai vismaz minimizētu, lai bankām būtu realitātei atbilstoši biznesa plāni, lai likviditātes nodrošinājumā tiktu ņemti vērā arī ģeopolitiskie un reģionālie riski.

Te uzsvēršu, ka ne FKTK, ne kāda cita pārvaldes iestāde nevēlas iznīcināt ārvalstu klientu apkalpošanas biznesu Latvijā. Ja tas ir tīrs, tad Latvijā tam ir vieta. Bet tas jānodala no nelegāli iegūtas naudas atmazgāšanas shēmām un citām klaji kriminālām darbībām.

5.

Jautājums ir Patērētāju tiesību aizsardzības centra kompetencē, kurš nodrošina gan licencēšanu, gan uzraudzību šim tirgus segmentam. Komercbanku sektoram tā ir nopietna konkurence, bet tikai saistībā ar patēriņa kredītiem. Komercbankas joprojām dominē mājokļu kreditēšanā. Daudzas komercbankas savulaik atteicās no stratēģijas īpaši attīstīt patēriņa kredītiem, jo gan izmaksas, gan riski šajā tirgus segmentā ir lielāki. Tomēr, kā liecina 2016. gada tendences, tad atkal jau dažas bankas gūst panākumus arī patēriņa kredītiem.

6.

Jā, mums ir interaktīvs rīks BANKU KOMPASS pieejams mūsu mājas lapā (www.fktk.lv), kurā ikviens var iepazīties ar katras Latvijas bankas galvenajiem finanšu rādītājiem un salīdzināt tos ar citām Latvijas komercbankām – aktīvus, kredītus, noguldījumus, kapitāla atdevi utt. Šie dati tiek atjaunināti ik ceturksni.

7.

Taisnība, bankās nav viena parauga anketas. Katra banka veido savu klientu izpētes anketu, izvērtējot kāda informācija tai ir nepieciešama, lai izpildītu normatīvo aktu prasības. Bankai ir tāda izvēles iespēja neanketēt noteiktu klientu segmentu ar zemu

riska profili, tajā pašā laikā būs kāds cits klientu segments, kuram ir augstāka riska pakāpe, un šiem klientiem banka attiecīgi pieprasīs vairāk informācijas un veiktā biznesa izpēte būs dziļāka. Te jāiedrošina klienti, atgādinot, ka visa informācija, ko klients sniedz bankai, tiek izmantota tikai bankas vajadzībām, lai pildītu likumā noteiktos uzdevumus, un tā nekādā gadījumā nav publiska informācija. Banku pienākums ir garantēt visu savu klientu personas, kontu, noguldījumu un darījumu noslēpumu saskaņā ar Kredītiestāžu likumu.

8.

FKTK ir viena no Latvijas iestādēm, kura visciešāk integrēta Eiropas Savienības institūcijās. Sadarbība ir vistiešākā ar visām Eiropas Savienības finanšu sektora nozaru organizācijām (EBA, ESMA, EIOPA u.c.) un katras valsts uzraudzības iestādēm individuāli, kas tas nepieciešams kādu uzraudzības jautājumu risināšanai saistībā ar pakalpojumu sniegšanas brīvību. Tāpat Eiropas Banku savienības pirmais pīlārs – Vienotās uzraudzības mehānisms (VUM) kopš 2014. gada novembra darbojas pilnā apmērā, ietverot arī kopīgu lēmumu pieņemšanas kārtību. Latvijai būtiskākais lēmums VUM ietvaros bija ECB lēmums par licences anulēšanu AS "Trasta komercbanka". Latvija bija viena no pirmajām, kas nāca ar šādu savu iniciatīvu licencēšanas jomā.

ECB un FKTK darbinieki pastāvīgi līdzdarbojas kopējās uzraudzības komandās, kas ir nozīmīgo banku ikdienas uzraudzības pamats. Šobrīd ECB sadarbībā ar FKTK uzrauga trīs pēc aktīviem lielākās bankas - AS „Swedbank”, AS „SEB banka” un AS „ABLV Bank”. Vienotajā banku uzraudzības mehānismā piedalās visas eirozonas valstis. Pārējās Eiropas Savienības valstis var brīvprātīgi pievienoties.

Savukārt sadarbībā ar ASV viens no mūsu darbības būtiskiem virzieniem ir bijusi 2016. gada ASV ekspertu veiktā neatkarīgā pārbaude, kad tika vērtētas Latvijā strādājošo banku (ar fokusu uz ārvalstu klientiem) sistēmas un procedūras tieši noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā. Mūsu bankas, strādājot ar ārvalstu klientu naudu, pamatā izmanto ASV dolārus. Ja tā, tad tām jāievēro tas režīms, kāds ir valstī, kurā emitē šo valūtu. ASV pārbaudītājus pieaicinājām tāpēc, ka viņi ir viszinošākie noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu legalizācijas novēršanas lietās saistībā ar savu valūtu - ASV dolāru. Ja runājam par naudas atmazgāšanas novēršanas praksi ASV, pavisam drīz tāda būs arī Eiropā, tāpēc šīs kontroles sistēmas, prakse, kā bankas strādā, politikas lēmumu pieņemšanas ķēdes, ir regulāri jātestē.

9.

Ar OECD bija visai sarežģītas sarunas par valsts uzņēmumu padomēm, par korupcijas mazināšanu un par finanšu sistēmas izmantošanu kukuļošanā starptautiskos biznesa darījumos kukuļošanā. Tieši šis punkts bija FKTK kompetencē un tā ir tikai viena daļa no noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas novēršanas problēmu loka. Šajā jautājumā mēs spējam demonstrēt progresu un sarunas pabeigt savlaicīgi. Manuprāt, visi OECD ekspertu izteiktie aizrādījumi bija pamatoti, un rekomendāciju ieviešana Latvijai nākusi tikai par labu. FKTK vislielākais gandarījums ir par noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas novēršanas sistēmas pilnveidi. Latvijai ne tikai kā OECD dalībvalstij, bet arī kā nozīmīgam reģiona finanšu centram ir svarīgi atbilst

augstākajām prasībām. Saskaņā ar OECD rekomendācijām esam veikuši nepieciešamās izmaiņas vairākos virzienos. Pirmkārt, tā ir normatīvās bāzes sakārtošana, t.sk. politiski nozīmīgu personu (PNP) nacionālā definīcija un sākta klientu anketēšana Latvijas bankās. Mūsu definīcija aptver plašāku klientu loku nekā citur Eiropā. Uzraudzība ir kļuvusi intensīvāka – vērtējam risku ekspozīciju, tās izmaiņas laika gaitā, lai pārlicinātos, kā notiek klientu bāzes revidēšana, atsakoties no pārāk riskantu klientu kategorijas.

10.

Tāda karstā telefona vai diennakts dienesta mums gan nav, taču iedzīvotāju iespējas sazināties ar finanšu sektora uzraugu FKTK ir plašas. Esam atvērta iestāde saziņai, un visi nepieciešamie dažādu uzraudzības jomu eksperti tālruņu numuri ir pieejami mājaslapā. Mums var gan piezvanīt, gan rakstīt e-pastā, gan citādi sniegt ziņas vai rast nepieciešamos skaidrojumos. Visiem iesniegumiem atbildam. Dažos gadījumos tiešām esam saņēmuši vērtīgas ziņas, pēc kuru pārbaudes ir atklājušies kādi nelikumīgi darījumi vai nepietiekama finanšu darījumu kontrole.